

EKUMENICZNE NOWOŚCI WYDAWNICZE

Antropologia miejscem spotkania i dialogu międzyreligijnego, red. Grzegorz Kucza, Grzegorz Wita, Katowice: Księg. św. Jacka 2008, 231 s., seria: Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 45, ISBN 978-83-7030-655-7.

Treść: KUCZA Grzegorz, Wprowadzenie, s. 7–9; ZIMOŃ Henryk SVD, Religijna koncepcja człowieka w tradycji afrykańskiej, s. 11–25; URBAN Józef, Muntu zwrócony ku Bogu Biblii, s. 26–32; WITA Grzegorz, Rodzima antropologia Akanów z Ghany, s. 33–51; KOZYRA Agnieszka, Azjatycka wizja człowieka na podstawie buddyizmu Zen, s. 52–68; KUCZA Grzegorz, Nadzieja eschatologiczna jako podstawowy wymiar ludzkiej egzystencji. Uwagi na marginesie spotkania chrześcijańskiej antropologii z hinduistyczną koncepcją człowieka, s. 69–83; WAŚ Adam, Człowiek w islamie. Antropologia teocentryczna, s. 84–94; BOLEWSKI Jacek, Antropologia teologiczna między sacrum a Sanctus, s. 95–109; SZYMIK Jerzy, „Oto człowiek” – od Adama do Chrystusa. Chrześcijańska antropologia jako korzeń i przyszłość Europy, s. 110–116; STRZELCZYK Grzegorz, Niebezpieczne związki? O współzależności chrystologii i antropologii, s. 117–127; PACZKOWSKI Mieczysław, Kwestia wolnej woli człowieka w polemice antymarcjońskiej Tertuliana, s. 128–143; KEMPA Jacek, Antropologiczne źródła pluralizmu w soteriologii chrześcijańskiej. O antropologicznych założeniach soteriologii Atanazego z Aleksandrii i Anzelma z Canterbury, s. 144–163; ZIELIŃSKI Sławomir, Nowożytna antropologia i chrześcijaństwo, s. 164–183; POLACZEK Monika, Absolut jako konieczny horyzont myślenia człowieka. Kilka uwag o antropologii i metafizyce Fiodora Dostojewskiego, s. 184–197; KOPISA Michał, Osoba jako fundament personalizmu personalistycznego Jacquesa Maritaina, s. 198–207; URBANIAK Jakub, Gdzie sacrum, gdzie profanum? Kontrowersje wokół hierofanii w doświadczeniu chrześcijańskim, s. 208–224; GÓRSKI Jan, Człowiek adresatem misji Kościoła, s. 225–229; WITA Grzegorz, Zakończenie, s. 230–231.

Badania nad religiami Afryki oraz religijnością ludową Polski i Ukrainy, red. Henryk Zimoń SVD, Zdzisław Kupisiński SVD, Stanisław Grodź SVD, Lublin: TN KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II 2009, 321 s., indeks,

streszcz. ang. przy artykułach, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Teologii 149. *Studia Religiołogiczne* 10, ISBN 978-83-7306-435-5 (TN KUL), 978-83-7363-872-3 (KUL JP II).

Treść: ZIMON Henryk, *Badania Katedry Historii i Etnologii Religii nad tradycyjnymi religiami Afryki Subsaharyjskiej*, s. 11–37; SAKOWICZ Eugeniusz, *Bóg – człowiek – świat. Jana Pawła II tematy dialogu Kościoła katolickiego z tradycyjnymi religiami afrykańskimi*, s. 39–57; PAWLIK Jacek Jan, *Studia nad rytami u ludu Basari z Togo*, s. 59–79; SZAFRAŃSKI Adam, *Ideologizacja religii na przykładzie badań Clifforda Geertza w Maroku*, s. 81–97; WĄS Adam, *Polityczny wymiar islamu. Bracia Muzułmanie w Egipcie*, s. 99–116; GRODŹ Stanisław, *Muzułmańsko-chrześcijańskie kontakty w Ghanie. Przykład Tamale*, s. 117–129; WITA Grzegorz, *Studia nad wierzeniami ludu Aszanti z Ghany*, s. 131–156; NIEDAŁTOWSKI Krzysztof, *Studia nad sakralnością masek afrykańskich*, s. 157–174; KUPISIŃSKI Zdzisław, *Badania Katedry Historii i Etnologii Religii nad religijnością ludową*, s. 175–195; PERSZON Jan, *Zmierzch kultury chłopskiej a kaszubska pobożność ludowa*, s. 197–226; GŁADKOWSKI Krzysztof, *Protestancka kultura ludowa na Górnym Śląsku*, s. 227–245; NOWAK Józef, *Badania Katedry Historii i Etnologii Religii nad kultem św. Mikołaja w Polsce*, s. 247–268; PAŁKA Kinga, *Religijność adwentowa w Bieszczadach*, s. 269–289; SNIGURSKA Svitlana, *Religijność Bożego Narodzenia w regionie gródeckim na Podolu (Ukraina)*, s. 291–309; Indeks nazwisk, s. 311–321.

BUCKLEY Michael J., **Ateizm w sporze z religią**, tł. Małgorzata Frankiewicz, Kraków: Wydaw. WAM 2009, indeks, ISBN 978-83-7505-342-5.

Tyt. oryg.: Denying and Disclosing God.. The Ambiguous Progres of Modern Atheism.

Książka M. Buchley'a, amerykańskiego teologa, „proponuje zgłębianie wewnętrznych sprzeczności teizmu – wyobrażonych lub rzeczywistych – które dają początek rozmaitym formom teizmu w czasach nowożytnych” (s. 10). Rozprawa obejmuje sześć rozdziałów. Pierwsze cztery przedstawiają filozoficzne, humanistyczne lub religijne stanowiska, które mają zapewniać o istnieniu Boga. Autor w prowadzonych analizach wymienionych stanowisk koncentruje się na wewnętrznych ich niespójnościach, które ukazują się ostatecznie jako sprzeczność w stosunku do tego, co argumentacja przedstawia albo, czego broni. Rozdział piąty przedstawia dwie drogi negacji religii: ze strony ateizmu jako sekretu religii oraz ze strony negatywnej teologii jako oczyszczenie religii. Rozdział szósty stanowi apologię wartości poznawczej doświadczenia religijnego.

BUJAK Janusz, „Aby wszyscy stanowili jedno” (J 17,21). Wprowadzenie do zagadnień ekumenicznych, Szczecin: Wydaw. Naukowe US 2009, 178 s., bibliogr., indeks, Uniwersytet Szczeciński, ISBN 978-83-7241-752-7.

Książka jest pomyślana jako pomoc dla studentów teologii i wszystkich zainteresowanych problematyką ekumenizmu. W dziesięciu rozdziałach syntetycznie i przejrzyście zaprezentowano etymologię pojęcia „ekumenizm”, historię podziałów w Kościele, pierwsze próby zjednoczeniowe, współczesny ruch ekumeniczny i zasady nim kierujące, ekumeniczne zaangażowanie Kościoła katolickiego i główne rysy posoborowego nauczania Kościoła na temat ekumenizmu, a także główne tematy dialogów doktrynalnych pomiędzy Kościołami i Wspólnotami kościelnymi.

CHAT Edward, Religia w życiu człowieka. Istota, geneza i funkcja religii, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2009, 243 s., bibliogr., indeks, streszcz. niem., ISBN 978-83-257-0138-3.

Książka E. Chata, wykładowcy religii i teologii fundamentalnej w kieleckim seminarium duchownym (1983–2004), jest pierwszym z trzech planowanych tomów w serii: „Religia w życiu człowieka” Tom pierwszy stanowi wprowadzenie w problematykę badań nad religią, obejmując takie kwestie, jak: pojęcie, struktura, geneza i typologie religii oraz prezentacje nauk religioznawczych. Wśród szczegółowych celów realizowanych przez autora dominuje problematyka oryginalności religii, m.in. przez jej inność w relacji do nauki i techniki.

Chrześcijaństwo a przemoc, red. Łukasz Kamykowski, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2009, 122 [1] s., Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, seria: Biblioteka Ekumenii i Dialogu 32, ISBN 978-83-7438-209-0. (PAT)

Treść: KITA Marek, Wstęp, s. 5-7; RYŚ Grzegorz, Wspólne dziedzictwo przemocy? Kościół I (IV)- XI wieku, s. 9-17; MARTYNIUK Paisjusz bp, Prawosławna duchowość a przemoc, s. 19-29; SIEMIANOWSKI Andrzej, Nietolerancja źródłem porażek prądów reformacyjnych i kontrreformacyjnych, s. 31-44; MIELEC Bogusław, Katolickie spojrzenie na przemoc: historia, ideologia, teologia, s. 45-62; KUCHARCZYK Janusz, Baptyzm a przemoc, s. 63-73; BARTOS Józef, Metodyzm a przemoc, s. 75-83; PIĄTEK Mieczysław, Łamanie prawa Bożego a nieład w życiu człowieka i egzystencji świata, s. 85-92; PYSZ Marcin, Odpowiedzialność chrześcijańska jako podstawa uczestnictwa w misjach pokojowych, s. 93-110; Panel, s. 111-122.

DOLA Kazimierz, **Studia nad początkami reformacji protestanckiej na Śląsku**, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2009, 157 [4] s., bibliogr., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Ekumenizm i Integracja 19, ISBN 978-83-60244-06-4.

Książka stanowi zbiór wcześniej opublikowanych artykułów i prac, naświetlających niektóre problemy i przybliżających wybrane wydarzenia związane z początkiem i pierwszym etapem rozwoju reformacji na Śląsku. Autor z godną podziwu dociekliwością, naukową rzetelnością i krytycyzmem dokonuje analizy sytuacji kościelnej, społecznej i politycznej na Śląsku w XVI w., prezentuje przebieg i uwarunkowania reformacji, koncentrując się przy tym zwłaszcza na sytuacji ówczesnego duchowieństwa – jego wykształcenia, poziomu moralnego, uposażenia, a także przywilejów i uprawnień, wynikających z ówczesnych rozwiązań jurydycznych. Zaprezentowane spojrzenie na reformację nacechowane jest chęcią zarówno wnikliwego i dogłębnego zbadania jej przyczyn oraz skutków dla życia społeczno-wyznaniowego tamtego czasu, jak również przezwyciężenia funkcjonujących w tym zakresie stereotypów i uproszczeń, odnoszących się tak do ruchu reformacyjnego, jak i sytuacji Kościoła katolickiego.

Ekumenia a współczesne wyzwania moralne, red. Tadeusz Kałużny SCJ, Zdzisław Kijas OFMConv, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2009, 316 s., Papieaska Akademia Teologiczna w Krakowie, seria: Biblioteka Ekumenii i Dialogu 31, ISBN 978-83-7438-204-5. (PAT)

Treść: KIJAS Zdzisław J., Słowo wstępne, s. 5-9; DYDUCH Jan M., Słowo na otwarcie konferencji, s. 11-12; **Część pierwsza – Kościoły chrześcijańskie wobec współczesnych wyzwań moralnych**: WRÓBEL Józef bp, Współczesne wyzwania moralne z perspektywy katolickiej, czyli o godności człowieka w kontekście problemów społecznych i biomedycznych, s. 15-38; ALEKSIEJUK Artur, Prawosławie a współczesne wyzwania moralne, s. 39-62; HINTZ Marcin, Ewangelicka odpowiedź na aktualne wyzwania moralne, s. 63-83; **Część druga – Problematyka moralna w dialogu ekumenicznym**: KOSTIUCZUK Jakub abp, Moralność chrześcijańska jako płaszczyzna współpracy katolicko-prawosławnej w jednoczącej się Europie, s. 87-100; KARSKI Karol, Kwestie moralne w dokumentach dialogu katolicko-protestanckiego oraz Wspólnej grupy Roboczej Światowej Rady Kościołów i Kościoła Rzymskokatolickiego, s. 101-119; NOWOSAD Sławomir, Problematyka moralna w dialogu katolicko-anglikańskim, s. 121-152; **Część trzecia – Moralność chrześcijańska – perspektywa wspólnego świadectwa? Dyskusja panelowa**: WRÓBEL Józef bp, Żywa więź między wiarą i moralnością, s. 155-159; NOWOSAD Sławomir, Prawdziwe świadectwo

i prawdziwe pojednanie, s. 161-163; KOSTIUCZUK Jakub abp, Od wzajemnego poznania do wspólnego świadectwa, s. 165-167; ALEKSIEJUK Artur, Dać świadectwo prawdzie, s. 169-174; KARSKI Karol, Doktryna dzieli – działanie łączy?, s. 175-177; HINTZ Marcin, W poszukiwaniu sposobów składania wspólnego świadectwa, s. 179-183; **Dokumenty:** Rodzina: dobro ludzkości, s. 187-198; Teologia małżeństwa a problem małżeństw międzywyznaniowych, s. 199-241; Życie w Chrystusie: zasady moralne, wspólnota i Kościół, s. 243-290; Dialog ekumeniczny na temat kwestii moralnych. Potencjalne źródła wspólnego świadectwa lub podziału, s. 291-312.

ELIOR Rachel, **Mistyczne źródła chasydyzmu**, tł. Maciej Tomal, Kraków-Budapeszt: „Austeria” 2009, 306 [2] s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-89129-78-9.

Brak tyt. oryg.

Rachel Elinor jest profesorem Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, znaną badaczką mistyki i filozofii żydowskiej. Autorka pisze na temat chasydyzmu, któremu poświęcona jest niniejsza monografia: „Niełatwo jest opisać chasydzki fenomen. Obejmuje on takie zagadnienia, jak: mistyczne przebudzenie i odnowa duchowa; historyczny punkt zwrotny z opozycją w tle; niepowtarzalny duchowy świat; zjawisko społeczne” (s. 10). Autorka omawia m.in.: narodziny i rozprzestrzenianie się chasydyzmu, literaturę chasydzką, chasydzką koncepcję języka, postać i nauczanie Izraela Baala Szem Tow, rola postaci cadyka, podstawowe idee filozoficzne. Książka zawiera także relację z aktualnego stanu badań nad chasydyzmem, a także słownik najważniejszych pojęć chasydyzmu.

GIERTYCH Wojciech OP, **Bóg źródłem prawa. Ewangelia, Izrael, natura, Islam**, Kraków: „M” 2008, 314 [2] s., ISBN 978-83-7595-077-9.

Książka W. Giertycha OP, teologa Domu Papieskiego, jest próbą ukazania wpływu odwiecznej mądrości Boga „z zewnątrz” na człowieka i jego decyzje. Jest dopełnieniem wcześniejszej jego książki, *Jak żyć łaską. Płodność Boga w czynach ludzkich* (2006), która analizowała wpływ Bożej łaski – „od wewnątrz” – na zaangażowanie człowieka. W najnowszej pracy autor ukazuje prawo moralne oraz naturalne jako przejaw Bożej inicjatywy skierowanej ku człowiekowi. Pojęcie prawa moralnego wiąże nie tylko z prawem naturalnym albo prawem Dekalogu, ale poszerza je o nowe prawo moralne – prawo Ewangelii. Autor przypisuje nowemu prawu rolę nadrzędną, gdyż – jak pisze – „obcowanie z Chrystusem przez wiarę oraz otwarcie się na podszepty zesłanego Ducha Świętego daje

możliwość rozpoznawania dylematów moralnych i moc reagowania na nie z całą dynamiką nadprzyrodzonej miłości” (s. 8). Książka obejmuje pięć rozdziałów: I. *Ewangelia prawem?*; II. *Tajemnica Izraela*; III. *Stare prawo*; IV. *Prawo naturalne*; V. *Wokół prawa Mahometa*.

GODDARD Hugh, **Historia stosunków chrześcijańsko-muzułmańskich**, tł. Sylwester Zalewski, Warszawa: „Pax” 2009, 263 [1] s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-211-1836-9.

Tyt. oryg.: A History of Christian-Muslim Relations.

Książka H. Goddarda, profesora Uniwersytetu w Nottingham, opisuje historię relacji między chrześcijanami a muzułmanami od pierwszego ich spotkania w średniowieczu, aż po czasy nowożytne. Praca w swej warstwie podstawowej posiada charakter historyczny. Kolejne rozdziały ukazują nie tylko rozwój stosunków między chrześcijanami i muzułmanami na przestrzeni wieków, ale również interakcje zachodzące między wyznawcami obydwu religii: „coś, co w jednej wspólnoty wydarzyło się w jednym pokoleniu, wywoływało reakcję w drugiej wspólnoty, która z kolei powodowała nowe wypowiedzi i postawy w pierwszej wspólnoty w następnych pokoleniach” (s. 13). Całość zamyka rozdział ukazujący aktualny stan ruchu na rzecz dialogu między chrześcijaństwem a islamem.

GÖBLING Andreas, **Voodoo. Bogowie, czary, rytuały**, tł. Juliusz Zychowicz, Kraków: Wydaw. WAM 2010, 257 s., seria: *Mała Biblioteka Religii*, ISBN 978-83-7505-439-2. (WAM)

Tyt. oryg.: Voodoo. Götter, Zauber, Rituale.

Książka A. Gröblinga, absolwenta dziennikarstwa i nauk politycznych, została wydana w serii *Mała Biblioteka Religii*. Głównym celem monografii jest przybliżenie polskiemu Czytelnikowi istotnych elementów kultu *voodoo*. Autor po krytycznym przedstawieniu niewłaściwych skojarzeń z kultem *voodoo* przedstawia, w zasadniczych rozdziałach studium, przedstawia najważniejsze cechy tego kultu. Całość prezentacji rozpoczyna rozdział o charakterze historycznym, ukazujący powiązanie kultu z historią niewolnictwa. Następnie po prezentacji ważnych transcendentnych mocy (*loa*) w kulcie *voodoo* następuje opis istotnych ceremonii, rytuałów i godności związanych z wykonywaniem tego kultu. Całość zamyka rozdział poświęcony czarnej i białej magii oraz funkcji czarowników w kulcie *voodoo*.

GRYZ Krzysztof, **Antropologia przebóstwienia. Obraz człowieka w teologii prawosławnej**, Kraków: „Unum” 2009, 506 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ISBN 978-83-7643-016-4.

Książka prezentuje teologiczną antropologię prawosławną, poddając analizie dzieła najbardziej znaczących teologów prawosławnych, którzy na przełomie XIX i XX w., zetknąwszy się z teologią zachodnią, podjęli w teologii temat człowieka, choć nie czynili to w sposób wyłączny. Są to: S. Bułgakow, P. Evdokimov, W. Łosski, J. Meyendorff, O. Clément, K. Ware. To ich dzieła stanowią bazę źródłową dla niniejszej publikacji. Jak zaznacza autor książki, „w prawosławiu człowiek nie jest postrzegany jako autonomiczny temat teologii, ale jako integralny element dziejów zbawienia. Bóg i człowiek spotykają się w jednej historii” (s. 43). Ważnymi „etapami” tej historii są stworzenie człowieka i przyjęcie ludzkiej natury przez Boga, prowadzące do Jego kenozы i dzieła odkupienia. Objawiona w ten sposób miłość Boga prowadzi człowieka do wiecznego zjednoczenia ze Stwórcą, wyrażanym w teologii prawosławnej w pojęciu „prebóstwienia”. Niniejsza publikacja uważana jest za rodzaj „podręcznika” antropologii teologicznej (Z.J. Kijas) i „monografię kompletną” ze względu na całościowe i integralne opracowanie podjętego zagadnienia (J. Kupczak). Już z tego względu zasługuje na zainteresowanie we współczesnym kontekście kulturowym podejmującym wieloaspektowe próby poznania i zrozumienia człowieka.

HESCHEL Abraham Joshua, **Pańska jest ziemia. Wewnętrzny świat Żyda w Europie Wschodniej**, tł. Henryk Halkowski, posł. Henryk Halkowski, Lidia Końska, Kraków: Wydaw. „Esprit SC” 2010, 185 [7] s., ISBN 978-83-60040-85-0.

Abraham Joshua Heschel (1907-1972) jest jednym z najwybitniejszych dwudziestowiecznych filozofów religii, twórcą oryginalnej filozofii judaizmu. W jego twórczości przeplatają się refleksje na temat tradycji żydowskiej z filozoficznymi przemyśleniami na temat religii w ogóle oraz ludzkiej egzystencji. Zdaniem autora, religia jest odpowiedzią na ostateczne pytania człowieka, a gdy pytania te przestają mieć znaczenie, zaczyna się religijny kryzys. W przedstawianej pozycji Heschel opisuje życie Żydów aszkenazyjskich we wschodniej Europie. Autor stawia tezę, że we wschodnioeuropejskim okresie żydowskiej historii naród osiągnął najwyższy stopień duchowości („był to złoty okres w żydowskiej historii, w historii żydowskiej duszy” – s. 9). Opowieść o historii wschodnioeuropejskich Żydów łączy się z filozoficzną interpretacją ich losów oraz systemu wartości.

ISBOUTS Jean-Pierre, *Od Mojżesza do Mahometa. Wspólne korzenie*, tł. Jerzy Karpanty, Warszawa: „Świat Książki” 2009, 429 [1] s., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-247-0077-6.

Tyt. oryg.: From Moses to Muhammad.

Książka J-P. Isbouts’a, archeologa, dotyczy wspólnej historii trzech monoteistycznych religii. Książka ma charakter historyczny i powstała przede wszystkim na podstawie świadectw archeologicznych. W strukturze książki można wyróżnić cztery części. Pierwsza zawiera genezę monoteizmu w krainie Kanaan. Druga przedstawia okres podboju Kanaanu. Trzecia przedstawia historię narodu żydowskiego w okresie utraty narodowej suwerenności. Czwarta przedstawia narodziny islamu, w tym szczególnie zapoznanie się Mahometa z chrześcijańskimi naukami.

JENKINS Philip, *Chrześcijaństwo przyszłości. Nadejście globalnej Christianitas*, wstęp Andrzej Bronk, wyd. popr. i poszerz., Warszawa: „Verbinum” 2009, 385 [1] s., seria: Dialog Kultur i Religii 5, ISBN 978-83-7192-379-1.

Tyt. oryg.: The next Christendom. The coming of Global Christianity.

Książka Ph. Jenkinsa, profesora nauk humanistycznych, religioznawcy z uniwersytetu Pennsylvania (USA), jest próbą odpowiedzi na pytanie o kształt chrześcijaństwa przyszłości. Autor wychodzi od opisu aktualnej sytuacji chrześcijaństwa w perspektywie przemian w dziejach religii na całym świecie, występując przeciw jego zawężaniu do jego części europejskiej czy amerykańskiej. W kolejnych rozdziałach wskazuje na przesunięcia chrześcijaństwa w kierunku Południa tj. Afryki, Ameryki Łacińskiej i Azji, które stawia chrześcijaństwo wobec nowych wyzwań związanych w wejściem w różne od europejskiej kultury. To przesunięcie pociąga za sobą istotne zmiany zarówno w zakresie doktryny i praktyki moralnej: „Jeśli mamy żyć w świecie, w którym tylko jeden chrześcijanin na pięciu będzie coraz słabiej rościć sobie prawo do posiadania statusu poglądów głównego nurtu, bez względu na to jak desperacko Stary Świat będzie przekonany o swym prawie do kontroli informacji i poglądów” (s. 186).

JAMIESON Alan G., *Wiara i miecz. Historia konfliktu islamsko-chrześcijańskiego*, tł. Jerzy Wolak, Kraków: Wydaw. WAM 2009, 315 [4] s., bibliogr., indeks, mapy, ISBN 978-83-7505-369-2.

Tyt. oryg.: Faith and Sword. A Short History of Christian-Muslim Conflict.

Alan G. Jamieson, historyk i pisarz, przedstawia złożoną, dynamiczną historię konfliktu islamsko-chrześcijańskiego. Książka obejmuje okres od rozpoczętych

po śmierci Mahometa podbojów arabskich na Bliskim Wschodzie aż po czasy współczesne – wojnę z terroryzmem wypowiedzianą przez prezydenta USA. Celem opracowania jest przedstawienie istotnych etapów konfliktu, stanowiących treść poszczególnych rozdziałów, jak również zmian zachodzących wraz z upływem czasu podczas tej najdłuższej z wojen.

JASKÓŁA Piotr, **Podstawy ekumenizmu**, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2010, 145 s., bibliogr., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Podręczniki i Skrypty 12, ISBN 978-83-61756-23-1.

Książka stanowi kolejny podręcznik ks. Prof. P. Jaskóły z zakresu ekumenizmu, poprawiony i rozszerzony w stosunku do dwóch poprzednich wydań podręcznika zatytułowanego *Zagadnienia ekumeniczne* (Opole 2001; 2004). Istotnym uzupełnieniem są: prezentacja Starożytnych Kościołów Orientalnych i ewangelickich „Kościołów wolnych”, pogłębione rozważania nad teologią jedności, szersza prezentacja posoborowego nauczania Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu, łącznie z nauczaniem Benedykta XVI. Zgodnie z wyjaśnieniem samego autora, „prezentowany materiał został przygotowany z myślą o studentach stacjonarnego i niestacjonarnego studium teologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego” (s. 6). Jako taki nie wyczerpuje jednak całej problematyki ekumenicznej i stąd zawiera również spis łatwo dostępnej i przystępnej literatury z tego zakresu, co winno ułatwić studentom i wszystkim zainteresowanym zagadnieniami ekumenicznymi znalezienie opracowań odnoszących się do bardziej szczegółowych bądź specjalistycznych aspektów.

LUTER Marcin, **Pisma etyczne**, tł. Marcin Brzóska i in., Bielsko-Biała: „Augustana” 2009, 246 [2] s., seria: Biblioteka Klasyki Ewangelickiej 6, ISBN 978-83-62109-02-9. (AUGUSTANA)

Brak tyt. oryg.

Wydana jako szósty tom serii „Biblioteka Klasyki Ewangelickiej” publikacja zawiera sześć pism Marcina Lutra, podejmujących problematykę moralną: *O wolności chrześcijanina* (1520), *O dobrych uczynkach* (1520), *O życiu małżeńskim* (1522), *O kupiectwie i lichwie* (1524), *O świeckiej zwierzchności, w jakiej mierze należy być jej posłusznym* (1523), *Czy żołnierze mogą dostąpić zbawienia* (1526). Całość została poprzedzona obszernym wykładem, obejmującym prezentację głównych linii badań nad etyką Lutra, omówieniem antropologicznych podstaw etyki reformacyjnej oraz zarysowaniem głównych obszarów refleksji moralnej wittenberskiego reformatora, autorstwa Marcina Hintza, profesora Chrześcijań-

skiej Akademii Teologicznej w Warszawie i jednocześnie redaktora prezentowanej publikacji. Przypomnił on, że choć etyka Lutra nie ma charakteru systematycznego, lecz wyrasta z jego działalności duszpasterskiej, to jednak niemiecki Reformator uważany jest za ojca etyki ewangelickiej. Tym samym jest to książka, która winna zainteresować nie tylko wyznawców luteranizmu, poszukujących podstaw dla osobistych rozstrzygnięć w ramach etyki stosowanej, lecz także kręgi ekumenistów, pragnących zgłębić myśl moralną Lutra.

MASZKOWSKI Robert MIC, *Obraz Jezusa w Koranie i wczesnej tradycji muzułmańskiej na podstawie literatury niemieckojęzycznej*, Lublin: „Polihymnia” 2009, 395 [2] s., bibliogr., seria: Religie Świata – Świat Religii 4, ISBN 978-83-7270-643-3.

Podstawą książki jest praca doktorska obroniona na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie w roku 2008. Rozprawa przedstawia muzułmański obraz Jezusa na podstawie spisanych źródeł islamskich, którymi są Koran i sunna Proroka oraz komentarze autorów muzułmańskich. Zasadniczy cel książki ma charakter poznawczy – ujęcie Jezusa z perspektywy muzułmańskiej. Autor stawia sobie również cel pastoralny „związany z przekonaniem, że muzułmański obraz Jezusa może sprowokować chrześcijan do namysłu nad wyznawaną wiarą, zaś wyznawców islamu – do namysłu nad Jezusem” (s. 24). Struktura pracy obejmuje cztery rozdziały. Pierwszy ukazuje religijny kontekst kształtowania się islamskiego obrazu Jezusa, z uwzględnieniem jego historycznych uwarunkowań. Drugi zawiera omówienie koranicznych tytułów Jezusa oraz przedstawia ich muzułmańskie interpretacje. Trzeci opisuje muzułmańskiego Jezusa z perspektywy biograficzno-historycznej. Natomiast czwarty stanowi analizę możliwych wpływów religijnych i teologicznych na Mahometa, zwłaszcza ze strony chrześcijaństwa.

McGRATH Alister E., *Jan Kalwin. Studium kształtowania kultury Zachodu*, tł. Jerzy Wolak, przedm. do wyd. pol. Wojciech Kriegseisen, Warszawa: „Semper” 2009, 466 s., bibliogr., indeksy, Kościół Ewangelicko-Reformowany w Polsce, ISBN 978-83-7505-070-5.

Tyt. oryg.: *A Life of John Calvin. A Study in the Shaping of Western Culture.*

Książka stanowi tłumaczenie biografii Jana Kalwina, napisanej przez brytyjskiego autora, Alistera McGratha. Dokonanie tłumaczenia było inicjatywą Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Wydawnictwa Naukowego Temper w związku z przypadającą w 2009 r. pięćsetletnią roczni-

cą urodzin Jan Kalwina. Praca zawiera dwanaście rozdziałów, w których autor przedstawia poszczególne etapy życia Kalwina, korzystając przy tym z najnowszych ustaleń historyków, dotyczących między innymi funkcjonowania społeczeństwa Genewy w okresie reformacji i realnego wpływu nań Kalwina. Pozwoliło to uwolnić genewskiego reformatora od stereotypowego obrazu radykalnego i bezwzględnego reformatora religijnego. W dwóch aneksach zamieszczono słownik terminów teologicznych i historycznych oraz odniesienia do prac Jana Kalwina. Publikacja winna wzbudzić zainteresowanie nie tylko teologów i historyków, ale wszystkich, którzy pragną uwolnić swoje wyobrażenia o Kalwinie od narosłych wokół niego mitów i nieporozumień.

MIKOŁAJ Kabasilas św., **Komentarz Boskiej Liturgii św. Jana Chryzostoma**, tł. Marek Ławreszuk, Warszawa: Warszawa: Warszawska Metropolia Prawosławna 2009, 128 s., bibliogr., ISBN 978-83-60311-23-3.

Publikacja ta stanowi pierwszy polskojęzyczny przekład komentarza Mikołaja Kabasilasa do Liturgii św. Jana Chryzostoma. Tekst komentarza powstał w XIV w. Jego autor, według jednych źródeł, był sekretarzem cesarza bizantyjskiego Jana Kantakuzena, znał się na dyplomacji, według innych zaś, był arcybiskupem Salonik, jako następca swego wuja Nila, który z kolei był następcą św. Grzegorza Palamasa. Prezentowany komentarz stanowi ważny wkład w literaturę dotyczącą teologii wschodniej liturgii. Jak czytamy w *Przedmowie* napisanej przez prawosławnego arcybiskupa Jakuba, „książka ta może służyć jako wyjaśnienie Liturgii każdemu wierzącemu, ale niewątpliwie wypełni także lukę w materiałach katechetycznych, jako szczególnie pożądanym materiałem przy objaśnianiu Liturgii” (s. 4). Krąg adresatów nie powinien jednak ograniczać się jedynie do wiernych prawosławnych, ale być rozszerzony o wszystkich szczerze zainteresowanych bogactwem teologicznej treści Liturgii św. Jan Chryzostoma.

NOSSOL Alfons abp, **Jedność Kościoła i Europy**, red. Piotr Jaskóła, Joachim Kobienia, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2009, 246 s., bibliogr., streszcz. przy artykułach, Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją, seria: Ekumenizm i Integracja 21, ISBN 978-83-61756-12-5.

Treść częśc. niem.

Książka ta zawiera najważniejsze artykuły A. Nossola, które w ostatnich latach ukazały się w różnych czasopismach lub innych publikacjach i dotyczyły problematyki z zakresu ekumenizmu i badań nad procesami integracyjnymi w Europie. Zebrane artykuły zostały podzielone na trzy rozdziały: I. Jedność

Kościola; II. Jedność Europy; III. Einheit der Christen in Europa. Wszystkie trzy rozdziały jednoznacznie wskazują na ujmowanie przez Autora problematyki jedności Kościoła w ścisłym związku z zagadnieniem jedności Europy, pojmowanej w perspektywie różnych grup etnicznych, kulturowych i narodowych. Treściowo podejmują one najważniejsze problemy ogólnoświatowego i krajowego ekumenizmu oraz procesu budowania jedności Europy jako wspólnoty wartości i kultury. Trzeci rozdział, jak pośrednio wynika z jego niemieckojęzycznego tytułu, obejmuje artykuły Autora o wspomnianej wyżej tematyce, opublikowane w języku niemieckim.

O'SHEA Stephen, **Morze wiary. Islam i chrześcijaństwo w świecie śródziemnomorskim doby średniowiecza**, tł. Radosław Kot, Poznań: „Rebis” 2009, 432 s., [16] s. tabl. kolor., bibliogr., ISBN 978-83-7510-087-7.

Tyt. oryg.: Sea of Faith. Islam and Christianity in the Medieval Mediterranean World.

Książka przedstawia dzieje islamu i chrześcijaństwa w obszarze Morza Śródziemnego w okresie od bitwy pod Jarmukiem (622) aż po oblężenie Malty (1565). Jest to opracowanie w pierwszym rzędzie historyczne. Na tle szczegółowych analiz historycznych, autor ukazuje właściwą dla badanego okresu, rywalizację dwóch wielkich systemów religijnych, z których każdy rościł sobie prawo do bycia jedynym słusznym wyznaniem. Przede wszystkim jednak ukazuje znaczenie wiary chrześcijańskiej i muzułmańskiej w kształtowaniu się relacji między oboma kulturami. W epilogu czytamy: „Z czasem islam i chrześcijaństwo nauczyły się pewnej łagodności, nie można jednak zapomnieć, jak wiele zła wyrządzono w ich imieniu ani jak zażarta był ich rywalizacja. Dwoistość tego dziedzictwa może być trudna do przyjęcia, rzuca bowiem cień na jasne chwile wzajemnego zrozumienia i tolerancji, które także się przecież zdarzały” (s. 311).

PACHNIAK Katarzyna, **Nauka i kultura muzułmańska i jej wpływ na średniowieczną Europę**, Warszawa: „Collegium Civitas”, „Trio” 2010, 259 [1] s., bibliogr., indeks, staszcz. ang., ISBN 978-83-7436-235-1.

Książka Katarzyny Pachniak (prof. arabistyki na UW) przedstawia historię rozwoju różnych dziedzin nauki i kultury w środowisku muzułmańskim. Dwa pierwsze rozdziały zawierają charakterystykę cywilizacji muzułmańskiej: filary islamu, język arabski, prawo, ruch tłumaczeniowy i edukacyjny (rozd. I: *Podstawowe cechy cywilizacji muzułmańskiej*, s. 11-38; rozdz. II: *Ruch tłumaczeniowy i edukacja muzułmańska*, s. 39-65). W kolejnych rozdziałach omówiono

kształtowanie się filozofii, medycyny, alchemii, astronomii, matematyki, kultury i sztuki w środowisku muzułmańskim oraz ukazano wpływ tych dziedzin na całą średniowieczną Europę (rozd. III: *Filozofia*, s. 67-104; rozdz. IV: *Medycyna*, s. 105-133; rozdz. V: *Alchemia*, s. 135-158; rozdz. VI: *Astronomia*, s. 159-189; rozdz. VII: *Matematyka*, s. 191-213; rozdz. VIII: *Wybrane aspekty kultury i sztuki*, s. 215-245).

PAWLIK Michaela OP, **Utopijny raj – New Age**, wpraw. Władysław Kowalak SVD, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2008, 170 s., il., ISBN 978-83-7300-940-0.

Książka dominikanki M. Pawlik, z 13-letnim stażem pracy misyjnej w Indiach, dotyczy różnic między chrześcijaństwem a hinduizmem i buddyzmem oraz zagrożeń związanych z bezkrytyczną asymilacją w kulturze Europy Zachodniej pojęć zaczerpniętych z religii Wschodu. Pojęcia, jak: joga, energia kosmiczna, czakramy, reinkarnacja, dharma, mantra, nie są możliwe do pogodzenia z wartościami chrześcijańskiej etyki opartej na Dekalogu i Ewangelii. Książka rekomendowana jest przez Stowarzyszenie Ruchu Obrony Rodzin i Jednostki i obok funkcji poznawczych może pełnić funkcję informującego o zagrożeniach ze strony nowych ruchów religijnych praktycznego poradnika dla nauczycieli, katechetów, pedagogów i duszpasterzy.

Protestancka kultura słowa, red. Zbigniew Pasek, Kraków: „Nomos” 2009, 254 s., bibliogr., streszcz. ang., ISBN 978-83-7688-005-1.

Treść: PASEK Zbigniew, **Protestancka kultura słowa**, s. 7-14; **I. Biblia – kanon, przekłady, hermeneutyka**: LESZCZYŃSKI Rafał, **Paradoksy edytorstwa. Konfesjonalizacja ekumenicznego przekładu Nowego Testamentu na język polski**, s. 17-39; HAHN Andreas, **Biblie dłuższe i krótsze. Różne kanony Starego Testamentu w Kościołach zachodnich i ich teologiczne uzasadnienie**, s. 40-49; GRZYWACZ Małgorzata, **Konsekwencje pewnego przekładu. Niemieckojęzyczna translacja Biblii na „język sprawiedliwy”, jej geneza oraz duszpasterskie implikacje**, s. 50-57; GUJA Jowita, **Hermeneutyka Karla Bartha. Elementy filozoficzne w *Römerbrief***, s. 58-67; BOROŃSKI Łukasz, **Hermeneutyka dyspensacjonalistyczna – jej korzenie, charakter i metoda**, s. 68-82; **II. Słowo kaznodziejskie i profetyczne**: PAWELEC Mariusz, **Polskojęzyczna twórczość śląskiego kaznodziei Jakuba Retticha (1637-1705)**, s. 85-100; STENGER Tadeusz, **Pastor Leopold Otto jako kaznodzieja ewangelicki**, s. 101-118; STAWIŃSKI Piotr, **John Eliot – apostoł Indian**, s. 119-130; KORPYŚ Ireneusz, **Znaczenie pism**

Ellen Gould White w Kościele Adwentystów Dnia Siódmego, s. 131-150; **III. Naukowe i kulturowe dziedzictwo protestantyzmu:** KOPACZYŃSKI Bartłomiej, Struktura przestrzenna studiów wschowskich studentów w XVI i XVII wieku, s. 153-174; ŁAZARZ Radosław, Słowa chrześcijańskiego gospodarza. Uwagi o lekturze *Gospodarza* Anzelma Gostomskiego, s. 175-183; KULISZ Maciej, Treści biblijne deklaracji konfesyjnych w sztuce sepulkralnej Księstwa Legnickiego XVII i XVIII wieku, s. 184-190; ŚLUSARCZYK Dawid, Biblia jako źródło inspiracji dla kompozytorów luteranckich. Relacje słowa i muzyki na przykładzie twórczości Jan Sebastiana Bacha, s. 191-200; CZYŻ Renata, Protestantka książka i kultura czytelnicza na Śląsku Cieszyńskim do 1918 roku. Rekonesans, s. 201-211; MODNICKA Noemi, „Nie jestem z tego świata” – czyli o osobliwościach mowy protestantów ewangelikalnych, s. 212-226.

Protestantyzm w Polsce na przestrzeni wieków, red. Piotr Gołdyn, Poznań: „Rys” 2009, 256 s., ISBN 978-83-60517-40-1.

Treść: GOŁDYN Piotr, Wstęp, s. 7-9; KŁACZKOW Jarosław, Polscy ewangelicy w krajach anglosaskich w XIX i XX wieku, s. 11-53; KRZEMIŃSKI Tomasz, Tutejsi lecz obcy. Ewangelicy niemieccy na terenie powiatu nieszawskiego w okresie międzywojennym, s. 55-63; GOŁDYN Piotr, Ewangelicy wobec problemu prostytucji w Polsce w dwudziestoleciu międzywojennym, s. 65-84; CZABAŃSKI Adam, Samobójstwa ewangelików niemieckich podczas II wojny światowej, s. 85-94; MICHALAK Ryszard, Miejsce Kościołów protestanckich w polityce wyznaniowej PRL, s. 95-116; BEM Kazimierz, Zanik ziemiaństwa ewangelicko-reformowanego na ziemi konińskiej w XIX wieku, s. 117-137; SZEWCZYŃSKI Piotr, Wybrane źródła do dziejów ewangelicko-augsburskiej parafii w mieście Władysławowie w XIX wieku, s. 139-149; TABOREK Janusz, Parafia ewangelicko-augsburska we Władysławowie i jej wpływ na rozwój protestantyzmu w Wielkopolsce Wschodniej, s. 151-158; MENDROK Andrzej, Świątynie Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego na ziemi konińskiej, s. 159-183; KASPERKIEWICZ Kazimierz, Nekropolie Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego na ziemi konińskiej, s. 185-196; JELINEK Tadeusz, Ewangelickie Duszpasterstwo Wojskowe w Polsce, s. 197-210; HANC Wojciech, Z dziejów ekumenie w rejonie wrocławsko-konińskim, s. 211-256.

Religie w średniowiecznej Europie Środkowej i Wschodniej, red. Michał Michalski, Łukasz Gędłek, Tomasz Krzyżowski, Kraków: „AA” 2010, 141 s., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego, ISBN 978-83-61881-56-8.

Treść: MICHALSKI Michał, GĘDŁEK Łukasz, KRZYŻANOWSKI Tomasz, Słowo wstępne, s. 7-9; MICHALSKI Michał: Znawcy – ofiarnicy w społeczności ar-Rus. Geneza zjawiska, s. 11-32; KRZYŻANOWSKI Tomasz: Relacje źródeł słowiańskich, greckich i łacińskich na temat chrztu księżnej Olgi. Ich wartość poznawcza w świetle współczesnej historiografii, s. 33-56; GÓRECKI Wojciech: Wiara w cuda jako element życia religijnego polskiego społeczeństwa średniowiecznego na podstawie spisu cudów w *Żywocie większym św. Stanisława Wincentego z Kielczy*, s. 57-65; CORA Patryk: Kościół w Polsce w czasie reformy gregoriańskiej, s. 65-86; KUŚKA Maksymilian: Stosunki między Luksemburgami a Kościołem katolickim w latach 1307-1378, s. 87-97; RYBSKA Karolina: Król i biskupi krakowscy wobec próby zawarcia unii kościelnej, s. 99-107; NOWAK Agnieszka: Kościół krakowski pod rządami biskupa Zbigniewa Oleśnickiego wobec husytyzmu, s. 109-141.

RIDDELL Peter G., RIDDELL Beverly Smith, **Anioły i demony w różnych religiach świata**, tł. Marek Chojnacki, Kraków: Wydaw. WAM 2009, 350 s., seria: Mała Biblioteka Religii, ISBN 978-83-7505-252-7.

Tyt. oryg.: Angels and Demons. Perspectives and Practice in Diverse Religious Traditions.

Treść: RIDDELL Peter G., RIDDELL Beverly Smith, Wstęp: angelologia i demonologia w różnych tradycjach religijnych, s. 11–21; KEITH Ferdinando, Sfera duchowa w tradycyjnych religiach afrykańskich, s. 22–47; ANDERSON Allan, Demony i wyrzucanie złych duchów w afrykańskim ruchu zielonoświątkowym, s. 48–75; KAY K. William, Zielonoświątkowcy i anioły, s. 76–102; SCOTLAND Nigel, Diabeł charyzmatyków – demonologia chrześcijańskich wspólnot charyzmatycznych, s. 103–131; PARSONS Martin, Związywanie mocarza, czyli defekt wyłączonego środka, s. 132–155; GABRIEL Theodore, Sury i asury w hinduizmie, s. 156–172; CNANAKAN Chris, Manthirawadi – południowoindyjski zrąbiony wojownik–uzdrowiciel, s. 173–197; RIDDELL C. Peter, Jak przemawia Allach: islamskie anioły, diabły i tsunami z 2004 roku, s. 198–212; BANNISTER C. Andrew, Anioły w ustnej tradycji islamu, od Koranu aż do Al-Tha’labiego, s. 213–240; MUSK A. Bill, Anioły i demony w ludowych wierzeniach islamskich, s. 241–260; BRADBY Ruth, Zmagania z nieistniejącym: *Kurs cudów* a problem zła, s. 261–288; PARTRIDGE Christopher, Satanizm i subkultura heavy metalu, s. 289–322; SUMMERS-MINETTE Amy, Nie tylko aureole i rogi: anioły i demony w zachodniej kulturze masowej, s. 323–342; Dodatek A: Dobre i złe duchy w tradycyjnych religiach afrykańskich, s. 343–344; Dodatek B: Dobrzy i źli bogowie w hinduizmie, s. 345–348.

SAKOWICZ Eugeniusz, **Religie ludów pierwotnych**, Lublin: „Polihymnia” 2009, 84 s., bibliogr., seria: Religie Świata – Świat Religii 2, ISBN 978-83-7270-674-3.

Na okł. błędny nr serii.

Książka E. Sakowicza, teologa, religioznawcy, profesora na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, dotyczy systemu wierzeń i tradycji religii ludów pierwotnych. Autor w formie leksykograficznej dokonuje prezentacji obrzędów i zwyczajów religii pierwotnych, eksponując ich uniwersalne wartości oraz przenikanie elementu *sacrum* z *profanum*. Całość zamyka rozdział dotyczący dialogu Kościoła katolickiego z religiami ludów pierwotnych.

SAKOWICZ Eugeniusz, **Religie niechrześcijańskie w Polsce**, Lublin: „Polihymnia” 2009, 118 s., bibliogr., seria: Religie Świata – Świat Religii 3, ISBN 978-83-7270-674-3.

Książka stanowi zbiór podstawowych wiadomości historyczno-statystycznych dotyczących wielkich tradycji religijnych (judaizmu, islamu, buddyzmu i hinduizmu) obecnych w Polsce. Zawarte w opracowaniu zasady wiary danych religii posiadają charakter dokumentacyjny. Przedstawiona treść wyznań została zaczerpnięta z danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Całość zamyka rozdział dotyczący dialogu Kościoła katolickiego w Polsce z religiami niechrześcijańskimi.

SAKOWICZ Eugeniusz, **Religioznawstwo**, wyd. 2 popr. i uzup., Lublin: „Polihymnia” 2009, 164 s., il. kolor., bibliogr., seria: Religie Świata – Świat Religii 1, ISBN 978-83-7270-470-0.

Na okł. podtyt.: Judaizm, islam, hinduizm, buddyzm, sekty, satanizm, New Age, religie ludów pierwotnych.

Na s. red. błędny ISBN.

Publikacja zawiera podstawowe wiadomości w pięciu kategoriach dotyczących fenomenu religii: pojęcia i istoty religii, wielkich religii świata, pseudo- i anty-religii oraz dialogu międzyreligijnego. Każda z omawianych w pracy kategorii zawiera polską i polskojęzyczną literaturę przedmiotu. Opracowanie ze względu na syntetyczny sposób ujęcia treści poszczególnych zagadnień przyjmuje charakter leksykograficzny.

SCHERER Burkhard, **Buddyzm**, tł. Grzegorz Kuśnierz, Kęty: Wydaw. Marek Derewiecki 2009, 190 s., il., bibliogr., seria: Daimonion. Fundamenta, Studia z Historii Filozofii 61. ISBN 978-83-61199-04-5.

Tyt. oryg.: Buddhismus – Alles, Was man wissen muss.

Książka stanowi ogóle wprowadzenie do buddyjskiej historii i nauk. Struktura opracowania obejmuje cztery części. Pierwsza charakteryzuje postać Buddy na tle historycznych przemian. Podział kolejnych trzech części jest zgodny z trójpodziałem buddyzmu na poszczególne obroty kołem *Dharmy*: śrawkajana, mahajana i wadżrajana. Całość zamyka epilog poświęcony wersji buddyzmu dla ludzi Zachodu.

SCHMIDT Jacek, **Dzieje parafii ewangelickiej w Gliwicach**, cz. 1, Gliwice: Wyd. „PG Electronics” 2010, 215 s., bibliogr., fot., ISBN 83-86192-65-3.

Autor rekonstruuje dzieje gliwickiej parafii ewangelickiej, oficjalnie uznanej w 1809 r. (od 1807 r., działał w Gliwicach pierwszy duszpasterz społeczności ewangelickiej, G.A. Strauchwald). W 1815 r. ewangelicy gliwiccy otrzymali na własność kościół św. Barbary nad Kłodnicą, na miejscu którego w 1859 r. wzniesiono nowy, istniejący do dziś, kościół. Po II wojnie światowej ewangelicki kościół św. Barbary został przyznany rzymsko-katolickiej parafii garnizonowej (taki ma status do dziś), zaś świątynią parafii ewangelickiej stał się kościół dawnej parafii staroluterańskiej (ewangelicko-luterańskiej) przy ul. Jagiellońskiej. Świątynia ta jest do dziś kościołem parafialnym gliwickich ewangelików. Praca J. Schmidta, gliwickiego historyka i publicyisty, została zadedykowana ks. Jerzemu Samcowi – biskupowi Kościoła ewangelicko-augsburskiego (od 6 stycznia 2010 r.), który do wyboru na biskupa był proboszczem gliwickiej parafii ewangelicko-augsburskiej.

Szatan w religii i kulturze, red. Sławomir Bukalski, Szczecin: WT US 2008, 293 s., bibliogr. i streszcz. przy artykułach, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, seria: Studia i Rozprawy 21, ISBN 978-83-89872-24-1.

Treść: BUKALSKI Sławomir, Wstęp, s. 9–11; MISIAK Rafał, Monizm i dualizm jako ontyczne próby wyjaśnienia zła, s. 13–31; WAŃKA Andrzej, Złe duchy w religiach kosmocentrycznych, s. 33–55; SAKOWICZ Eugeniusz, Judaizm, chrześcijaństwo, islam o Szatanie, s. 57–71; BRIKS Piotr, Szatan, złe duchy, demony, aniołowie zagłady i potwory w Starym Testamencie, s. 73–88; KORZEC Cezary, Apokalipsa o Szatanie: figura smoka w Ap 12, s. 89–112; SKIERKOW-

SKI Marek, *Egzorcyzmy Jezusa*, s. 113–126; NOWASZCZUK Jarosław, *Petrus Thyraeus SJ, Daemoniaci – wykład doktryny katolickiej o opętaniu*, s. 127–148; WOJTKIEWICZ Krzysztof, *Szatan jako osoba niespełniona eschatycznie*, s. 149–169; NĘCEK Robert, *Szatan a społeczny wymiar zła Kościoła*, s. 171–186; SKORUPSKA-RACZYŃSKA Elżbieta, *Językowy obraz diabła w polszczyźnie ogólnej*, s. 187–200; SIKORSKI Dariusz, *Opętanie a choroba psychiczna – kryteria różnicujące*, s. 201–224; BUKALSKI Sławomir, *Satanizm – psychospołeczne aspekty*, s. 225–242; ROMAŃCZUK-GRĄCKA Marta, *Kryminologiczne aspekty satanizmu*, s. 243–262; HARASIMIĄK Grzegorz, *Satanizm w świetle konstytucyjnego prawa do wolności sumienia i wyznania*, s. 263–287; *Noty o autorach*, s. 289–293.

TREPP Leo, **Żydzi. Naród, historia, religia**, tł. Sława Lisiecka, Warszawa: „Cyklady” 2009, 446 [2] s., bibliogr., ISBN 978-83-60279-37-3.

Tyt. oryg.: *Die Juden. Volk, Geschichte, Religion*.

Książka L. Treppa, niemiecko-amerykańskiego rabina i teologa, przedstawia istotę i dzieje judaizmu. Wprowadzenie zawiera określenie pojęcia „Żydzi” i omówienie istotnych elementów składowych judaizmu. Pięć pierwszych rozdziałów ukazuje w aspekcie historycznym fazy dziejów żydowskich i związane z nimi procesu duchowego i umysłowego. Rozdział szósty przedstawia relacje między chrześcijaństwem i judaizmem, głównie w dobie obecnej. Rozdziały siódmy i ósmy prezentują dzieła stanowiące źródło życia duchowego Żydów (Torę, Talmud i zbiory prawa). Rozdział dziewiąty zawiera omówienie pojęć, dogmatów, obrzędów i symboli religijnych. Rozdziały dziesiąty i jedenasty prezentują mistykę żydowska i jej znaczenie dla ruchu emancypacyjnego. Rozdziały od dwunastego do szesnastego przedstawiają współczesne zagadnienia judaizmu, związane zarówno z praktykowaniem religii, jak i życiem codziennym. Rozdział ostatni ukazuje ogólną perspektywę i kontynuuje rozważania historyczne aż do ostatniego ćwierćwiecza XX wieku.

WALKOWIAK Katarzyna Kinga, **Ekumeniczny wymiar nowej ewangelizacji w nauczaniu Kościoła i jego percepcja w Stowarzyszeniu Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła”**, wstęp Zdzisław J. Kijas OFMConv, Kielce: „Jedność” 2009, 364 s., bibliogr., seria: *Oikoumene*, ISBN 978-83-7660-106-9.

Zgodnie z zamysłem autorki, publikacja ma na celu ukazanie „w aspekcie misyjnym i ekumenicznym ewangelizacji, do jakiej wzywa Kościół katolicki przez swoje nauczanie. Jej wyniki mogą posłużyć do skonstruowania zasad, na pod-

stawie których wezwanie do nowej ewangelizacji mogą podejmować wyznania chrześcijańskie wspólnie, tak by zachować własną ortodoksję, troszcząc się jednocześnie o dążenie do jedności Kościoła Chrystusowego” (s. 18). Autorka skupiła się dwóch poziomach rozpatrywania zarysowanego celu: ukazanie nowej ewangelizacji jako odnowy misyjności Kościoła oraz prezentacja ekumenicznego wymiaru tej ewangelizacji. Na obu poziomach przedstawiono jednocześnie sposób realizacji tego zadania przez Stowarzyszenie Życia Apostolskiego „Koinonia św. Pawła”. Jak podkreśla w *Słowie wstępnym* Z.J. Kijas, „obiektywne i ponadkonfesyjne spojrzenie na nową ewangelizację, odkrycie jej wewnętrznej dynamiki, celów i środków, jakimi się posługuje, wskazanie na ludzi i instytucje, które ją promują, są wielką wartością niniejszej publikacji” (s. 15).

WAWRZYŃSKA-FURMAN Luiza Arabella, **Judaizm a ekumenizm w świetle nauczania Jana Pawła II**, Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne 2009, 238 s., bibliogr., ISBN 978-83-60738-60-3.

Rozprawa stanowi kompendium nauczania Jana Pawła II w dziedzinie stosunków chrześcijańsko-żydowskich. Struktura książki obejmuje, zgodnie z przyjmowanym podziałem papieskiego nauczania w badanej kwestii, trzy rozdziały. Pierwszy dotyczy wspólnych korzeni chrześcijaństwa i judaizmu, stanowiących teologiczne podstawy dla katolickiej teologii judaizmu. Drugi omawia kwestię współodpowiedzialności chrześcijan za losy Żydów w historii Europy, natomiast trzeci zawiera papieskie rozumienie dialogu z judaizmem.

W drodze za Chrystusem. Kościoły chrześcijańskie w Polsce mówią o sobie, red. Hanna Tranda, Mirosław Patalon, wpraw. Andrzej Mińko, Łukasz Kamykowski, Kraków: Wydaw. WAM 2009, 263 [1] s., bibliogr. przy artykułach, ISBN 978-83-7505-333-3. (WAM)

Niniejsza publikacja stanowi kompendium wiedzy o Kościołach chrześcijańskich w Polsce. Autorami poszczególnych rozdziałów książki, które prezentują rys historyczny, struktury organizacyjne, nauczanie, zasady moralne i zaangażowanie ekumeniczne Kościołów chrześcijańskich w Polsce (Kościoła rzymskokatolickiego i siedmiu Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej) są duchowni i świeccy reprezentujący wspomniane Kościoły. Dzięki temu publikacja ta – jak pisze Ł. Kamykowski, Konsultor Rady ds. Ekumenizmu KEP – „pozwala [...] nie tylko wejrzeć w to, jak poszczególne wyznania widzą same siebie, ale w wielu wypadkach również, jak próbują wyjaśnić innym w duchu dialogu swe stanowisko w sprawach budzących kontrowersje” (s. 11). Redaktorzy książ-

ki adresują ją do wszystkich zainteresowanych różnorodnością chrześcijaństwa w Polsce, a zwłaszcza do katechetów, nauczycieli i studentów.

WEISS Szewach, DOSTATATNI Tomasz OP, **W dwóch światach**, Poznań: „Zysk – S-ka” 2010, 263 s., ISBN 978-83-7506-448-3.

Książka zawiera cykl rozmów T. Dostatniego, dominikańskiego duszpasterza z Lublina, z Sz. Weissem, profesorem uniwersytetu w Hajfie, byłym ambasadorem Izraela w Polsce oraz przewodniczącym Światowej Rady Yad Vashem. Rozmowy dotyczą kwestii tożsamości, zła w świecie stworzonym przez Boga, Mesjasza, wspólnej historii Polaków i Żydów. T. Dostatni tak charakteryzuje zamieszczone w książce rozmowy: „Rozmawiamy o tym, co tutaj się rozgrywało pod wspólnym niebem przez tysiąc lat, o tęsknocie Żydów do wolności, która przerodziła się w rzeczywistość powstania i obrony Państwa Izraela. Wspominamy ludzi. Jan Karski i Irena Sendlerowa. Janusz Korczak i Daniel Oswald Rufeisen. Icchak Rabin i Golda Meir. (...) Ale i o nienawiści, antysemityzmie, o wojnie i pragnieniu pokoju” (s. 12-13).

W nurcie myśli Jana Kalwina, red. Józef Budniak, Piotr Jaskóła, Rajmund Porada, wstęp bp Marek Izdebski, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2009, 206 s., streszcz. przy artykułach, Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją, seria: Ekumenizm i Integracja 22, ISBN 978-83-61756-19-4.

Treść częśc. niem.

IZDEBSKI Marek bp, Wstęp, s. 5-6; **I. Myśl Reformatora:** BUDNIAK Józef, Życie Jana Kalwina na tle jego epoki, s. 7-14; IGNATOWSKI Grzegorz, Jan Kalwin i inni reformatorzy wobec kwestii żydowskiej w świetle dokumentu *Kościół i Izrael*, s. 15-22; HINTZ Marcin, Etyka indywidualna i społeczna Jana Kalwina, s. 23-35; JASKÓŁA Piotr, Predestynacja – kontrowersyjna idea Kalwina, s. 37-47; **II. Dziedzictwo myśli Reformatora:** KARSKI Karol, Osiągnięcia dialogu luterancko-reformowanego, s. 49-61; JELINEK Ewa Milena, Dialog reformowano-rzymskokatolicki (970-2005), s. 63-87; JELINEK Jarmiła Wiera, Ordynacja kobiet w Kościele Ewangelicko-Reformowanym, s. 89-99; PASTWA Andrzej, Wspólna celebracja liturgii małżeństw mieszanych wyzwaniem i szansą rozwoju dialogu z ewangelikami, s. 101-122; **III. Kościoły ewangelicko-reformowane:** LIPIŃSKI Roman, Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP – historia i współczesność, s. 123-141; BUGEL Walerian, Czeskobraterski Kościół Ewangelicki jako próba dwudziestowiecznej syntezy eklezjalnej na gruncie reformo-

wanym, s. 143-156; NADBRZEŻNY Antoni, Kościoły reformowane w Holandii – historia i współczesność, s. 157-177; SCHOTTEK Andreas, Kościoły reformowane i unijne w Niemczech, s. 179-184; MADEY Johannes, Reformatorische Einflüsse auf eine indische nichtkatholische Ostkirche im 19. Jahrhundert, s. 185-202; Noty biograficzne, s. 203-204.

Wspólnota anglikańska a ekumenia. Wokół konstytucji apostolskiej *Anglicanorum coetibus* Benedykta XVI, red. Tadeusz Kałużny SCJ, Zdzisław Kijas OFMConv, Kraków: Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II 2010, 178 s., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, seria: Biblioteka Ekumenii i Dialogu 33, ISBN 978-83-7438-237-3. (UP)

Treść: KIJAS Zdzisław J., Słowo wstępne, s. 5-8; PIKUS Tadeusz bp, Słowo na otwarcie konferencji, s. 9-13; **Część pierwsza – Anglikanie w Kościele katolickim**: KANTYKA Przemysław, W kierunku jedności. Dialog katolicko-anglikański: historia i stan aktualny, s. 17-34; GLAESER Zygfryd, Nowa „unia” z Rzymem? Konstytucja *Anglicanorum coetibus* Benedykta XVI w świetle niektórych unijnych konstytucji Kościoła katolickiego, s. 55-77; **Część druga – Koniec czy nowa początek dialogu katolicko-anglikańskiego?**: PIKUS Tadeusz bp, Konstytucja *Anglicanorum coetibus* w perspektywie ekumenicznej: katolicki punkt widzenia, s. 81-96; SLIPPER Callan, Konstytucja apostolska *Anglicanorum coetibus* Benedykta XVI z perspektywy anglikańskiej, s. 97-117; ZIELIŃSKI Tadeusz J., Papieska konstytucja *Anglicanorum coetibus* w optyce protestanckiej, s. 119-137; DOROSZKIEWICZ Warsonofiusz, Dialog anglikańsko-prawosławny z perspektywy polskiego prawosławia, s. 139-151; Informacje o autorach, s. 153-156; **Dokumenty**: BENEDYKT XVI, Konstytucja *Anglicanorum coetibus* o ustanowieniu Ordynariatów Personalnych dla anglikanów przystępujących do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, s. 159-165; KONGREGACJA NAUKI WIARY, Normy Uzupełniające do konstytucji apostolskiej *Anglicanorum coetibus*, s. 167-174.

Oprac. A. Anderwald, R. Porada, K. Wolsza